

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ім. Т.Г.ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

ПОНОМАРЕВА Олена Олександрівна

ЕСТЕТИКА І ХУДОЖНЯ СИСТЕМА
ТВОРЧОСТІ БРАТІВ ДЕ ГОНКУРІВ

10.01.04 — Література зарубіжних країн

А в т о р е ф е р а т
дисертації на одбуття вченого ступеня
кандидата філологічних наук

Київ • 1994

АВ 31.214

Дисертація є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії зарубіжної літератури
Київського університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: член-кореспондент НАН України,
доктор філологічних наук, професор
Д.С.НАЛИВАЙКО

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Ю.Л.БУЛАХОВСЬКА

кандидат філологічних наук, доцент
Н.П.ВОРОБИЙОВА

Провідна організація: Львівський державний університет
ім. І.Франка

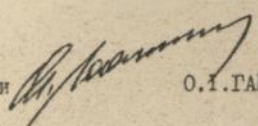
Захист відбудеться " 13 " грудня 1994 р.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.24.01
при Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України
/252 001, Київ, вул.Грушевського, 4, 3-й поверх/.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотечі Інституту
літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України.

Автореферат розісланий " _____ " _____ 1994 р.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.І.ГАЙНІЧЕРУ

В - 31.217

Вибір теми. Творчість французьких письменників – братів Едмона та Жюль де Гонкурів – видатне явище в європейській літературі й мистецтві XIX століття. "Сіамські брати художнього письма"¹, які самим своїм життям показали світові довершений тип митця, почувалися вільними щодо поняття жанру: вони невимушено відходили вбік від усього усталеного, і кожний їхній твір ставав дебютом. Гонкури відмовилися від "стилів-масок", щоб зберегти "стиль-обличчя". Ці автори свідомо не належали до жодного з літературних угруповань, бажаючи залишатися "вільними", "особливими", "неповторними". Утім при всій своїй неповторності брати де Гонкури так само, як і інші письменники, були представниками своєї доби, і їхня творчість є невід'ємною частиною літературного процесу Франції другої половини XIX століття. Яскраво виражена індивідуальність і неповторність де Гонкурів у поєднанні з характерністю їхньої творчості для поступу тогочасного письменства являє собою вельми цікавий об'єкт дослідження.

Актуальність обраної теми зумовлена неминущим значенням творчості письменників-класиків, що зробили великий внесок у розвиток французької та європейської літератури в цілому, значно розширивши проблемно-тематичні обрії роману. Без поглибленого вивчення творчого доробку братів де Гонкурів неможливо скласти повне уявлення про природу літературного процесу другої половини XIX століття /і не тільки у Франції/ з його складними переплетіннями романтизму, критичного реалізму, натуралізму й імпресіонізму. Найбільшим досягненням творчості Е. і Ж. де Гонкурів є те, що в гуці революцій художніх смаків та уподобань; серед напрямків і шкіл, які змінювалися, заперечуючи здобуте попередниками; серед жанрів, що руйнувалися, і новацій, які прокладали собі дорогу; в боротьбі суперечливих думок, коли найкраще й найуніверсальніше додало і традиції, й новації, письменники чітко й увпевнено зуміли окреслити визначальні тенденції розвитку літератури й мистецтва.

Актуальність теми підтверджується багаторазовим звертанням до творчого доробку братів де Гонкурів дослідників французької літератури XIX століття. Проте посилання на романи письменників були викликані не так бажанням глибше усвідомити творчість де Гонкурів, як прагненням підтвердити аналогії, теоретичні побудови, концепції самих дослідників. Власне, літературна творчість самих Гонкурів вивчена недостатньо.

¹ Lemaître J. Le Livre // Revue Bleue, 30 Septembre 1866. - P. 116.

Метою даної дисертаційної праці є аналіз естетики братів де Гонкурів, визначення її основних рис та відбиття цієї естетики в художній творчості письменників. У ході реалізації поставленої мети передбачалося розв'язати такі завдання:

- визначити характерні риси естетики братів де Гонкурів та її співвідношення з художніми напрямками у французькій літературі й мистецтві другої половини XIX століття;
- дослідити проблематику й поетику романів періоду спільної творчості у контексті естетичних пошуків письменників;
- в'язувати роль і значення творчості Е. і Ж. де Гонкурів у літературному процесі Франції другої половини XIX століття.

У такому підході до вивчення творчості письменників полягає наукова новизна дисертації, оскільки в аспекті, який пропонує авторка, естетика й прозовий доробок братів де Гонкурів ще не досліджувалися.

Звичайно, творчість цих авторів викликала інтерес у їхніх сучасників. Можна згадати присвячені де Гонкурам розділи в працях Ш.-О.Сент-Бева "Великі французькі письменники XIX століття", Ж.Барбе д'Оревільї "Твори й люди", П.Бурже "Нові есе на теми сучасної психології", критико-аналітичні розвідки Е.Золя /"Романісти натуралісти", "Про роман" та ін./, Ж.Жанена /"Критика, сучасні портрети"/. Зазначені автори цікавилися, в основному, особливостями стилю де Гонкурів /"артистичне письмо"/. Письменник і літературний критик П.Бурже вже тоді передбачав деяке запізнення в широкому визнанні письменників, пояснюючи свій прогноз "новизною їхньої свідомості"¹.

У французькому літературознавстві XX століття художній доробок Е. і Ж. де Гонкурів хоч і досліджувався, однак ці дослідження не мали такого багатогранного характеру, як праці, присвячені творчості, наприклад, Г.Флобера чи Е.Золя. У монографіях П.Сабатьє, Р.Рікатта, Е.Карамаскі йдеться передусім про жанрові та стильові характеристики романів братів де Гонкурів, співвіднесені з різними художніми напрямками – реалізмом, натуралізмом, імпресіонізмом.

Окремі аспекти творчості Е. та Ж. де Гонкурів вивчав німецький літературознавець Е.Ауербах /книга "Мімесис" містить розділ про реалізм роману "Герміні Ласерте"/.

¹ Bourget P. Nouveaux essais de psychologie contemporaine. - Paris: Lemerre, 1886. - P. 146.

У вітчизняному літературознавстві творчість братів де Гонкурів досліджувалася мало, оскільки в радянський період панував односторонній погляд на літературний доробок цих письменників лише як на представників французького декадансу. В російському літературознавстві єдиною вагомою працею є розділ "Гонкури" в книзі Б.Г. Гейзова "Французький роман XIX века", де автор аналізує світоглядні основи та художні засади творчості письменників, досліджує психологізм їхніх романів, звертається до проблеми стилю. Можна згадати також біографічно-фактографічне дослідження Г.М.Меньшикова "Гонкури. Жизнь. Творчество. Эстетические взгляды", видане в 1985 році в Самарканді.

В Україні значний інтерес до творчості Е. і Ж. де Гонкурів виявляли Леся Українка, що називала їх "віртуозами пейзажу в літературі"¹, та Іван Франко, який докладав багато зусиль, щоб познайомити українських читачів із кращими здобутками інших літератур і, зокрема, відзначав заслуги братів де Гонкурів у розробці засад нового роману. На жаль, наміри І.Франка щодо поглибленого студіювання літературної діяльності цих письменників та перекладання їхніх романів українською мовою не здійснилися. Тому реферована праця, можна сказати, започатковує вивчення творчості Е. і Ж. де Гонкурів в українському літературознавстві. Шоправда, їм присвячено оглядову статтю І.І.Карабутенка "Творчі уроки Гонкурів" /"Всесвіт", 1980, № 7/, а також інформативну розвідку В.Г.Матвіїшина в книзі "Українсько-французькі літературні зв'язки XIX - початку XX століття".

На погляд дисертантки, дослідженню творчості братів де Гонкурів певною мірою бракує систематизації, наукового узагальнення різних форм втілення естетики письменників, тому в дисертації акцент зроблено на вивченні взаємозв'язку естетичної концепції Е. та Ж. де Гонкурів і їхньої прози, що дає можливість ґрунтовніше зрозуміти й витлумачити ідейно-художні, жанрові та стильові особливості літературного доробку цих авторів.

Предметом дослідження є романи Гонкурів періоду 1860-1869 років /де найбільш повно й виразно відбиті їхні художні погляди/, наряду з про мистецтво, історичні й біографічні праці, "Колонник"

1. Українка Леся. Два направления в новейшей итальянской поэзии /Ада Негри и д"Аннунцио/ // Зібрання творів у 12 т. -К.: Наукова думка, 1977. -Т.8. -С.40.

письменників – особлива пам'ятка французької літератури минулого століття. У "Щоденнику" передані свідчення уважних спостерігачів та витончених митців Гонкурів, які перебували в епіцентрі культурного життя своєї епохи. "Щоденник" Е. та Ж. де Гонкурів досі ще не був предметом ретельного аналізу ні французьких, ні зарубіжних дослідників, оскільки перше повне видання його з'явилося у Франції тільки в 1989 році.

Методологічною основою дисертації є традиції культурно-історичної школи, збагачені досягненнями сучасних літературознавчих шкіл /герменевтики, "нової критики" та ін./. Авторка спиралася на досвід вітчизняних і зарубіжних досліджень у галузі літературознавства, естетики, мистецтвознавства, філософії. У роботі використані, зокрема, архівні матеріали Французької Національної бібліотеки та спеціального фонду Валері Ларбо в муніципальній бібліотеці м. Віші, над якими дисертантка працювала під час свого наукового відрядження до Франції в 1992 році.

Наукове значення даної дисертації полягає в тому, що предмет і проблематика дослідження розширять коло тем і аспектів вивчення зарубіжного письменства /і не тільки французького/ в українському літературознавстві. Результати дисертації є корисними для з'ясування питань про світоглядні й естетичні засади французької літератури та мистецтва другої половини XIX століття, про літературні й художні напрямки зазначеного періоду, про розвиток жанру роману у французькій літературі.

Практична цінність роботи полягає в тому, що її результати можуть стати підґрунтям подальших досліджень у галузі французької літератури й естетики, можуть бути застосовані при написанні підручників та при викладанні історії зарубіжної літератури, в підготовці спецкурсів з історії французького роману другої половини XIX століття. Дисертація створена на основі матеріалів, які ще не розглядалися у вітчизняному літературознавстві; всі цитування подаються за оригінальними текстами в українському перекладі авторки дослідження. Так, формою практичного виходу вивчення літературного доробку братів де Гонкурів став переклад новели "Перша кохачка" зі збірки "Повісті масок" /Всесвіт, 1998. – № I/. До цього твору Едмона та Жюльєн де Гонкурів українською мовою не перекладалося.

Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри зарубіжної літератури Київського університету імені Тараса

Шевченка, доповідалися на наукових конференціях факультету іноземної філології Київського університету. Матеріали дослідження знайшли втілення в п'яти публікаціях. Публікації в наукових виданнях, виступи на конференціях стали формами апробації роботи.

Структура дисертації зумовлена загальною концепцією, аспектами й завданнями дослідження. Робота складається із Вступу, двох розділів і підрозділу Основної частини, Висновків та Списку використаної літератури.

У Вступі на основі короткого аналізу наукової й критичної літератури висвітлюється ступінь вивченості даної теми у вітчизняному та зарубіжному літературознавстві, обґрунтовується вибір теми дослідження, її актуальність та новизна, формулюються мета й завдання роботи, намічаються проблеми вивчення естетики й творчості братів де Гонкурів.

У Розділі I "Естетична концепція братів де Гонкурів" виділяються головні чинники, які вплинули на формування художньої системи письменників, досліджуються особливості їхнього світосприйняття, аналізуються основні елементи естетики Гонкурів.

Світоглядна основа Гонкурів – сенсуалізм, пантеїзм, натуралізм; вони "вибирали" такі варіанти цих світоглядних систем, які найкраще відповідали їхньому власному розумінню життя й концепції мистецтва. Оскільки сенс мистецтва – правда, то його можна визначити як пізнання, що здійснюється через відчуття, тобто найдавнішим, найпевнішим способом. Художнє пізнання включає в себе пізнання наукове й інтуїтивне і тому є вищим пізнанням реальності, яке доступне людині. Вище або абсолютне пізнання у Гонкурів перетворюється на естетичне сприйняття світу, втілюється в творчий акт як найбільш активну форму духовної діяльності.

Естетичне споглядання світу звільняє людину від особистих переживань, пристрастей; через це мистецтво є свобода й вища насолода. В основі такого споглядання лежить дар б а ч и т л и, коли митець, внаслідок безпосереднього спостереження, осягає сутність речей. Більшість людей найчастіше "дивиться" інтелектом, а не очима. Замість забарвлених площин вони розпізнають поняття у межах визначених систем, що удоступнюють дійсність; число їхніх вражень наперед вузько обмежене. Спостереження, навпаки, веде до аналізу побаченого, породжуючи таким чином індивідуальні образи, які відбиваються в пам'яті. Талановитий спостерігач удосконалює свою здатність і може поширювати на все більшу кількість предметів окремі властивості, що постануть в попередніх, відкладених у пам'яті

спостережень. Він може складати або руйнувати набуті враження, викликати в свідомості найрізноманітніші комбінації. Врешті-решт, митець досягає такого рівня, коли за даними фрагментами певної поверхневої площини він здатний уявити невидимі сукупності.

Утім, зображуючи дійсність, Гонкури вдаються до "вислизних" реалій, які в їхній естетиці означені поняттям нюансів: на думку письменників, це найбільш адекватний метод відбиття сприйнятого чуттями. Нюанс - це найтонша подробиця, деталь, схоплена на льоту передана в рухові, це фіксація найменшої зміни, найнепомітнішого переходу з одного стану в інший; нюанс - блискавично відбите відчуття, втілене життя, що долає непроникність оболонки видимостей і доводить існування глибинного вогню, містичної реальності. Сфера сприйняття у Гонкурів дедалі витончується, все більш гострим стає відчуття простору й часу, проникнення в сутність, здається, немгнуче - оболонка видимостей не витримує інтенсивності нагромаджених вражень. На цьому етапі з усією очевидністю виявляється парадоксальність естетики братів де Гонкурів: визначаючи мистецтво як "увічнення у вищій і абсолютній, остаточній формі якогось моменту, якоїсь миттєвої людської особливості"¹, вони тим самим зупиняють відчуття. Позбавлений руху, прикутий до форми, нюанс гине. Слова віднімають зміст. Ставлячи собі за мету подолати суперечність між химерністю невисловленого й мертвою формою, Гонкури вкробляють особливий стиль - артистичне, або художнє письмо, що має зберігати життя в слові. Прітва, проте, видається нездоланною: нюанси сприймаються саме завдяки їхній розмаїтості, різнорідності, вони неподвладні асиміляції, їх неможливо охопити одним поглядом. Заглянувши під занону видимого, Гонкури відкрили для себе роз'єднаний світ з незбагненністю причин і наслідків, абсурд матеріальності, де не вдається досягнути сукупності й людському сприйняттю являються преступними тільки деталі.

Брати де Гонкури визначають дискретність світу як годоовну якість буття й ґрунтують на ній своє мистецтво. Процес пізнання для них полягає в подрібненні дійсності. За міркуваннями письменників, для того щоб дістатися до суті речей, треба, насамперед, розітнути видимість: якщо кожний фрагмент дійсності розкласти на найменші частки, які здатні сприйняти людські чуття, то дискретне яв'ятиме до єдиного, розпорошене утворватиме спільність.

¹ Berthout E. et J. Journal. Mémoires de la vie littéraire. - Paris: Robert Laffont, 1999. - V. 2, p. 32.

Це веде до такого стану речей, коли кожна із сприйнятих часточок реального світу перестає існувати в свідомості сама по собі, й чуття відбивають уже не образ якого-небудь предмета - зоровий, слуховий чи якийсь інший - але, як це сталося з художником Кортолісом у романі "Манет Саломон" під час прогулянки в Фонтенбло, "щось таємне в змахові пташиного крила, в шелесті серед трави". Сте "щось", розташоване поза межів найменших величин, власне, досягає потойбічного "ніщо", адже прокласти межу означає переступити її. "Щось" - це крайня межа сприйняття, де чуття розчиняються в потойбічному. Коли руйнуються речі, то якусь єдину мить життя існує в чистому стані. Трагізм людської екзистенції полягає в тому, що цієї чистоти неможливо досягнути: найдосконаліші істоти з найтоншим сприйняттям можуть лише наблизитися до неї. Така природа речей, життя втілюється й губиться в них; сутність розлита в предметах і явищах матеріального світу. Якщо митець прагне відтворити сутність, нехай шукає її в найменших часточках дійсності на межі їхнього не-буття. Є два способи такого відбиття:

- схопити обриси образу, первісні елементи на стадії фрагментарності, зародження, по це й бік форми;
- викінчений образ р о з ч и н и т и в свідомості, розщепити на елементи, щоб виявити його таємницю, сутність.

Обидва способи передбачають стан свідомості перед думкою, обітницю ненароджених думок, світ до створення, хаос, який змушує передчувати. Однак для Гонкурів більшу естетичну вагу має поезія кінця, ніж поезія народження; у виборі між образами, замірними по цей бік дійсного, й реальністю, що руйнується, вони вдаються до останньої; увага митців звернена до стадії втоми й виснаження, саме під таким кутом зору слід розглядати певну "хворобливість" естетики братів де Гонкурів, найменш зрозумілий феномен, який здебільшого і сприймався однобоко, завжди викликав суперечки, але так і не дістав адекватного трактування.

Власне, естетика братів де Гонкурів - це продукт реакції на грубу матеріальність життя. Чутливі натури з інстинктивним прагненням досконалості хворобливо реагують на бридку незавершеність; безперервне повторення негативних вражень впливає на нервову систему, вводячи темперамент у стан безнадійного неврозу. Великий відчутний також вплив епохи. Сучасна доба спеліє людське єство. Безліч нових, складних вражень, інтенсивна мозкова діяльність загострюють сприйняття, спричиняючи патологічні зміни в людській

психіці: "Одне з явищ теперішнього етапу розвитку цивілізації - втручання в первісну сутність людської свідомості, перенесення фізичних відчуттів у сенсоріум моральний, коли духовне сприйняття стає таким тонким і гострим, якими були слух, нюх та інші тілесні чуття в давніх людей", - відзначають письменники в романі "Шарль Демай". Глибине проникнення розуму в чуттєвість - одна з найважливіших характеристик інтелектуального стану доби. Свідомість митця відтепер естетично в я к р и л е н а, й він розумово відчуває те, що інші відчувають фізично. У випадку письменників Гонкурів мова йде про гіпертрофовану сприйнятливості: їхні асоціації оплітаються з незвичайною швидкістю, враження перетворюються блискавично - ледь вник образ, і він уже слово; в той самий момент, коли Гонкури перебувають під враженням, вони вже бачать спосіб, як зробити його сприйнятливим для інших, в їхній уяві готовий, так би мовити, літературний знімок з дійсності.

Витончені митці, Гонкури прагнуть незвичайних відчуттів і переживань, особливо таких, що пов'язані з певним зломом у свідомості й здатні задовольнити вибагливий, пересичений звичайними враженнями смак. Власний темперамент стає для письменників надчутливим інструментом, за допомогою якого митці описують найменші зміни психічного стану; на терезах сприйнятливих нервів будь-який нюанс, що ледь вібрує й для інших захоплений у глибинах свідомості, перетворюється на невимовне страждання - корінь зла й водночас корінь геніальної здатності до оцінки: "Вони досліджували хворобу, якої самі собі завдали, з точністю й безпристрасністю фізіологів... Коли читавш їхні твори, здається, ніби присутній при вісієкції, де вони водночас ката й катовані".¹ Хворобливість загострене чутливість, а значить, сприяє художньому осягненню світу. Геніальність, за міркуваннями Гонкурів, є формою життєвої сили, що виникає з хвороби, творить з хвороби й, власне, завдяки хворобі стає творчою. У всякому разі, брати де Гонкури проголошують себе "першими письменниками нервів", вважаючи, що така дефініція найбільш точно передає їхню літературну сутність. Е. і Ж. де Гонкури підком визнають той факт, що існують генії "здорового духу" /Гете, Гого/, проте в сучасному мистецтві необхідно знайти місце для вразливих, хворобливих художників, які є неминучим породженням доби.

Такі погляди відповідним чином позначили всю літературну творчість Е. і Ж. де Гонкурів. У своїх романах письменники всебічно

¹ Delzant A. Les Goncourt. - Paris: Charpentier, 1889. - P. 5.

висвітлили феномен ослаблення волі, однієї з основних функцій людської психіки, який веде до ураження духовного начала особистості. Так, існування гонкурівських персонажів завжди підпорядковане неминучості чогось небезпечного, прикрого, тяжкого - виснаження, хвороби, божевілля чи смерті. Наминучість є умовою й, власне, причиною існування; без неї особистість неможлива, вона втрачає естетичний сенс.

Безумовно, схожі явища вже досліджувалися попередниками й сучасниками Гонкурів. Захворювання волі, наприклад, покладене в основу багатьох творів Е. Золя, проте автор "Ругон-Маккартів" підводить під нього базу, спираючись на внутрішній зв'язок, що єднає людину з її долею. Виснаження й руйнування людської сутності під впливом навколишньої дійсності присутні і в творах Г. Флобера, однак його ідеї мають чітку просторову й часову визначеність. Нищівний вплив волі на особистість аналізує О. де Бальзак, але це людська воля, що належить людині та походить від неї.

В романах Гонкурів долі людей визначає щось над-людське, абсолютно чуже їхній первісній сутності. Найчастіше таким чинником виступає хвороба, опосередкована фатальність, яка спричиняє загибель героїв. Незважаючи на те, що хвороба вражає все єство, вона не належить людині, що неспроможна асимілювати вияв вищої сили, привласнити його собі як пережитий досвід, підґрунтя для висновків і вчинків. Причина існування зовнішня, вона знаходиться поза людиною, й через це людська воля жодною мірою не здатна впливати на хід подій; людина повністю позбавлена участі у власній долі, її життя зводиться до низки нервових криз між двома небуттями, - ось висновок братів де Гонкурів. Такий акцент у французькій літературі звучав уперше.

У розділі 2 "Проблематика й poetика романів братів де Гонкурів" досліджуються твори періоду спільної діяльності /1860-1869/; вивчається проблематика романів у контексті естетичних пошуків письменників; визначаються й аналізуються основні риси poetики Е. і Ж. де Гонкурів.

Визначальною рисою poetики братів де Гонкурів є те, що вона поведує в собі естетичний і матеріалістичний емпіризм з доктринами мистецтва для мистецтва. За їхньою концепцією, романіст на першій стадії творчості - це спостерігач-науковець, що ретельно вивчає дійсність; на другому етапі він має виявити себе мистцем, оскільки його остаточна мета - художнє відбиття дійсності. Кожен вид мистецтва має специфічні виразні засоби, в літературі - це

слово. Сутність літературної діяльності, на думку Гонкурів, полягає в словесному вираженні вражень, еквівалентному з естетичної точки зору сприйнятому в дійсності; справжній письменник має подолати розрив, що існує між сприйнятою чуттями річчю й словесним відбиттям враження; він має знайти такі мовні засоби вираження відчуттів, які б змусили читача бачити, торкатися, вдихати реальність, спостережену мислем, і переживати її так, начебто в даний момент часу він сам в ній існує. Винахід Гонкурів - "артистичне письмо", художній стиль, за допомогою якого вони відбивають дійсність і який водночас є засобом, що підносить дійсність до рівня довершеності, роблячи її надбанням мистецтва.

Е. і Ж. де Гонкури прийшли в літературу з досвідом історичних праць, що значною мірою вплинуло на їхню письменницьку діяльність. За визначенням Гонкурів, роман - це якомога точніша історія сучасності. Без перебільшення можна стверджувати, що за романами братів де Гонкурів можна вивчати XIX століття, беручи до уваги їхню справедливу й обгрунтовану оцінку власних творів: "Одна з найважливіших особливостей наших романів та, що вони будуть найісторичнішими романами сучасності, які дасть найбільше фактів реальної правди, реальної історії нашого часу"¹. Це з точки зору історії, а з боку мистецтва "ідеальним є такий роман, що за його допомогою мистецтво створює найсильніше відчуття правди про людину, якою б вона не була"².

Людина й середовище складають нерозривну єдність; щоб збагнути будь-яку конкретну психіку, треба знати історію її контактів із середовищем, - таким правилом керуються письменники Гонкури, створюючи свої романи. Змалюване в них життя персонажів, яке розкриває й пояснює їхні якості, здібності й можливості, є водночас історією середовища. Гонкури присвячують свої твори вивченню конфлікту зіткнення людини з середовищем і відтворюють драму, спричинену цим зіткненням, у ході якої гине слабка сторона, тобто особистість.

Вивчення цієї тематики стало найяскравішим періодом у творчості Едмона й Жюль де Гонкурів. Протягом одного десятиліття вони написали свої кращі романи: "Шарль Демаї" /1860/, "Сестра Філомена" /1861/, "Рене Молрен" і "Ерміні Ласерте" /1864/, "Манет Саломон" /1867/, "Мадам Жервезе" /1868/. Кожен з романів характеризується моносюжетом і становить частину загального задуму - створити серію певних соціологічних типів у літературі, "змалюваних правдиво, а цілковитою відвертістю". Головна ідея творів полягає в тому, що

¹ Goncourt E. et J. Journal. - V. I, p. 662

² Goncourt E. et J. Journal. - V. 3, p. 267.

будь-який індивід несе на собі печать доби, в якій він живе. Соціальне оточення визначає спосіб мислення й навіть здатне впливати на фізичний та фізіологічний стан людини.

Якщо спочатку Гонкурів вабила переважно фізіологія, і в ранніх романах письменники досліджували виключно матеріальні деталі, намагаючись якомога більш виразно передати фізичні страждання, концентруючи увагу на різноманітних жестах, зовнішніх виявах характеру, то в пізніших творах вони звертаються до вивчення явищ внутрішнього порядку, торкаючись фізіології тільки тією мірою, якою вона здатна впливати на мислення й свідомість.

У романі "Жерміні Ласерте" письменники, спираючись на пафос реалістичного мистецтва, поступово зміщують акценти: їхня героїня гине внаслідок контакту з середовищем, але при цьому соціальний устрій не виступає як об'єкт аналізу; головне для Гонкурів — це зв'язок між фізіологією й життям. Таким чином, історія служниці Жерміні Ласерте зводиться, загалом, до історії її тіла, яке руйнується й гине внаслідок негативного впливу середовища.

Ставлячи жінку з народу в центр оповіді, Е. і Ж. де Гонкури виходили з міркування, що душевне життя простих людей, безпосередніших у вираженні своїх почуттів, найлегше для вивчення. З цього приводу слід згадати, що у французькій літературі ніхто до Гонкурів не робив нижчі верстви народу предметом глибинного художньо-наукового аналізу. Про правильність їхнього вибору свідчить подальший розвиток реалістичного мистецтва, виникнення школи натуралізму і т.д. Утім, постає логічне питання: чому саме брати де Гонкури, аристократи за походженням, способом життя, поглядами й інтересами, ввели в серйозну літературу народні низи, зробивши їх об'єктом ретельного аналізу? Пояснення цього явища, парадоксального лише на перший погляд, треба шукати в мистецькій концепції Гонкурів, згадавши деякі її принципи. Головний з них естетичний: основою творчості письменників є фіксація чуттєвих вражень, позначених новизною, передача незвичайних естетичних переживань. Саме з цієї причини "нижчий люд" видається авторам "Жерміні Ласерте" цікавим предметом, гідним художнього відображення. Інший аспект — соціально-психологічний; він випливає з переконання письменників, що неможливо вивчати людину поза тим середовищем, де вона живе, а суспільство — поза природними потребами його членів. У Франції вже існував науковий метод "психологічних потреб", пов'язаний з прогресивними тенденціями епохи. За цим методом, неможливість задовольнити в конкретних умовах природні потреби орга-

нізму збурює чуття й думки індивіда проти існуючих форм життя, моралі, побугу й суспільства. При такому станові речей психологія, відповідно до цієї теорії, переходить у психіатрію, з одного боку, і в соціологію, з другого. Е. і Ж. де Гонкурі цілковито сприйняли це вчення, заснувавши на ньому свою творчість, оскільки саме воно якнайкраще пояснювало їхній власний стан духу.

Поряд із сказаним варто підкреслити, що в романах Гонкурів більш відчутний усе-таки естетичний, а не соціальний імпульс, і це природно, тому що вони насамперед митці. Зокрема, при змальованні долі бідної служниці в романі "Мерміні Ласерте" письменники керувалися естетичним інтересом до потворного й патологічного. Предмет їхнього зображення не пов'язаний з розкриттям сутності суспільного устрою; Гонкурі відтворюють нетипове, н е з в и ч а й н е явище.

Як уже зазначалося, за міркуваннями Е. та Ж. де Гонкурів, як особистість, так і вся маса даної соціальної групи визначаються середовищем, але контакти з ним зовсім різні в першому й другому випадках. Особлива, зумовлена властивостями конкретного організму реакція на вплив середовища визначає індивідуальність образу й разом з тим його типовість, тому що письменники втлумачують типовість не тільки як схожість певної психології з психологією натовпу, але як і відмінність від неї. На думку Гонкурів, будь-яка реакція на середовище, пристосування до нього або неможливість такого пристосування, згода чи протест спрянують створенню т и п о в о г о образу, якщо ця реакція обґрунтована й виявляє глибинні закономірності розвитку індивіда й суспільства.

Саме з таких позицій треба розглядати образ головної героїні роману "Рене Мопрен", де предметом зображення є середовище заможної буржуазії. За словами авторів, у цьому творі вони ставили собі за мету "змалювати якомога менш вигаданий тип сучасної дівчини, такої, якою її за останні тридцять років зробило мистецтво, наближене до янцязького виховання". Насправді Рене Мопрен швидше виняток, жива, справжня й рідкісна дівчина у французькому романі цієї доби. Адже з письменників другої третини ХІХ століття, певне, тільки А. де Мюссе, О. де Бальзакові й Стендалеві вдалося створити правдиві, цікаві й самобутні образи молодих жінок. У зв'язку з цим доречно навести ще одне спостереження: Бальзак і Стендаль часто наділяють своїх молодих героїнь рисами характеру й моральними якостями, які більше властиві чоловікам, ніж

жинкам. Аби пересвідчитися в цьому, досить згадати дієвість, енергійність, рішучість Модести Міньлон чи Джини Сансеверіни, Емілії де Фонтен або Лам"слє. Головна героїня Гонкурів постає перед читачем витонченою, ніжною дівчиною, яка з усіх чоловіків любила тільки батька й померда, лишившись незаїманою.

Якщо початок роману бездоганно витриманий у пропорціях жанру і його кульмінація - досить типова драма, то закінчується твір трагічно, оскільки Гонкура вважають, що моральна ницість, відсуття найшляхетніших почуттів, груба влада матеріальних інтересів над людьми, яка витісняє духовний зміст їхнього існування, не призводять ні до чого іншого, крім падіння. Через це герої непохитних моралістів Гонкурів сплачують страшну ціну за а м о р а л ь - н і с т ь свого існування, ту ціну, що їй мала б сплатити вся сучасна епоха. Проте, як відомо, доля сліпа, й найтяжча кара випадає вразливим і витонченим натурам, бо вони несумісні зі своєю долею. Тому так трагічно закінчується життя Рене Мопрен, "артистичної не тільки в музиці й літературі, але й духом, серцем".

За концепцією братів де Гонкурів, вивчити роль відчуттів у житті людини - значить зрозуміти закони пізнання, а разом з тим і характер середовища. З такого погляду найбільш цікавим предметом дослідження є натура митця, оскільки в митця витонченість відчуттів особливо велика. Два твори із серії 60-х років присвячені митцям: роман "Шарль Демаї" - письменникові, роман "Манет Саломон" - художникові. У цих творах відкривається цілий світ різних, багатоманітних відчуттів. Іноді вони викликані точно визначеними подразниками; в інших випадках це неясні потоки відчуттів, які безперестанку міняються, вислизують з-під контролю розуму. Розмаїті враження й настрої напливають, огортаючи свідомість якимось маревом, що з нього, як одкровлення розуму, виникає образ і думка. Брати де Гонкура ставлять собі за мету змалювати ці стани свідомості, тому що саме вони, на думку письменників, визначають специфіку художньої творчості.

Зображений у романі письменник Шарль Демаї - це, власне, літературний цвітник самих Гонкурів. Його відзначають особлива чутливість, уразливість, естетична витонченість. Письменник сприймає дійсність як безладний потік відчуттів, вражень, емоцій, коловорот різномірних, несполучних між собою часточок буття. Переживши стільки вражень, душа не насичується, а тільки подразнюється, потребує все більш сильних відчуттів. Екстатичні зусилля свідомості

приводять Шарля Демаї на межу божевілля, утім його спроби відтворити в своїх романах бажану єдність і в такий спосіб досягнути сутність буття марні, бо передумовою художнього синтезу є внутрішня цілісність самого митця, яку, за переконаннями Гонкурів, утрачено назавжди.

Композиційно роман "Шарль Демаї" розбитий на дві частини, що відрізняються між собою за жанром і стилем. Якщо перша половина твору - гостра сатира на літературні й журналістські кола того часу, то друга, де мова йде виключно про інтимне життя Шарля, - це тонкий психологічний етюд, один з перших зразків літературної інтроспекції в романі XIX століття.

За Гонкурами, в основі світобачення митця лежить естетизоване сприйняття дійсності - у цьому полягає його специфічність, його "видістє". Падіння письменника Шарля Демаї пояснюється не соціальними, а психологічними причинами: його знищує кохання до естетично нечутливої жінки. Це почуття призводить до "розламу ества" Шарля, й аналіз фізіологічного, психічного, інтелектуального, естетичного аспектів цього процесу та його наслідків є центром твору. Уражене ество Шарля Демаї - метафора сучасної доби, коли розпад, подрібнення цілого на частини стають основою, принципом, умовою життя. З іншого боку, хвороба письменника є результатом такого стану речей.

У романі "Манет Саломон" брати де Гонкури продовжують розвивати тему про згубну роль жінки для творчості. Доля художника Нава Коріоліса має свідчити про правильність думки щодо фатальних наслідків втручання жінки в життя жерця Прекрасного: заради коханки митець продає свій талант, зрікшись шляхетних прагнень - творець вироджується в ремісника. Взагалі, "розкоші" спільного життя перешкоджають зосередженню й самозреченню, яких вимагає культ мистецтва, адже передумовою й основою вимогою творчості є естетична гігієна митця, вважають Е. і Ж. де Гонкури.

Проте цим не обмежується проблематика роману "Манет Саломон". Твір цікавий тим, що в ньому відтворене мистецьке середовище 1840 - 1865 років, відбиті напрямки й течії французького живопису того періоду. Пилучи про творчі пошуки й вагання доби, її тенденції й суперечності, фіксуючи зміни в сфері художньої свідомості, брати де Гонкури по суті формулюють принципи нового мистецтва, які лягли в основу імпресіоністичної естетики. Таким чином, автори "Манет Саломон" з їхньою естетикою відчуття були попередниками й провісниками імпресіонізму.

Імпресіонізм Гонкурів виходить за межі мистецтва; це не сума мистецьких правил, не поетика; імпресіонізм - їхнє світобачення, особливе сприйняття дійсності й особливий метод її дослідження. В літературній діяльності братів де Гонкурів - це результат стилєвих пошуків, стимульованих специфічним художнім сприйняттям, це видий етап творчості письменників. Іншими словами, імпресіонізм Гонкурів ґрунтується на застосуванні суб'єктивного досвіду витончених художників при відтворенні об'єктивної реальності, що в сукупності дає незвичайне, естетично рафіноване мистецтво.

Розумною особливістю літературного імпресіонізму братів де Гонкурів є комплексна передача відчуття, взаємопов'язаність усіх сприйняття - зорових образів, запахів, звуків, одночасність абсолютно різнорідних вражень, які специфічно відбиваються в свідомості, викликають певний стан, настроюють на відповідну тональність людську душу. Таким чином, імпресіонізм у Гонкурів є такою особливістю, поглибленою формою психологізму, що досліджує нові, підсвідомі стани, швидкоплинні настрої та відчуття сучасної людини, й, виходячи із спільності фізіології та психіки, обґрунтовує зв'язок духовних процесів з тілесними: за Гонкурами, душевна діяльність - це загальна сума всього чуттєвого організму, свідомість виникає з підсвідомого і є особливою формою ускладненого інстинкту.

На таких засадах постав роман "Мадам Жервезе" - останній твір, що його брати де Гонкури написали разом^ж, і в якому з найбільшою силою виявилася їхня здатність до тонкого психологічного аналізу. Цього разу письменники досліджують феномен навернення в католицизм, ставлячи в центр оповіді змальовання особливого стану свідомості головної героїні.

Брати де Гонкури інстинктивно прийшли до вивчення релігійного містицизму як явища, протилежного містицизму естетичному. Будь-які ідеї виникають з чуттів, - з такого погляду Е. і Ж. де Гонкури, послідовники Кондільяка, аналізують релігійну психологію героїні роману, чие моральне перетворення витлумачується як наслідок ураження нервової системи й розладу в організмі. Чуттєвий містицизм пані Жервезе передається як стан її душі. Особливість такого душевного стану в тому, що найпалкіші бажання й чуттєвий потяг переносяться в сферу священної пристрасті, сублімуються в духовну тугу за безмежним.

Навернення в релігії сучасної парижанки - "вядої" жінки в розумінні Гонкурів - зображується письменниками вже вкотре як

ж Жюль де Гонкур помер 20 червня 1870 року.

історія падіння плоті. Дія в романі розвивається таким чином, аби підсилити враження, що певна частина ества пані Жервезе інстинктивно й непереможно прагне знищення. Головний чинник, який зумовив хід подій, частина, що прагне знищення, — це тіло, плоть, містичне негативних властивостей людського ества, хвороб і смерті. У своєму романі брати де Гонкури прагнуть довести, що за певних обставин тілесність, чуттєві імпульси здатні здолати ясний розум. Вишукана пані, витвір паризької цивілізації цілковито гине як особистість, коли під впливом чуттєвих вражень розкривається хиמרна сутність жіночого ества. Два чинники, один інституційний, — втручання церкви в сферу людської свідомості, другий індивідуальний — моральне перетворення жінки, яка до цього не відчувала своєї жіночності, обидва чинники переплітаються, взаємодіють, посилюючи оди одного, й у сукупності призводять до трагічного кінця.

У романі "Мадам Жервезе" з метов найбільш повного розкриття внутрішньої драми героїні письменники роблять спробу піддати аналізу найприхованіші процеси, що відбуваються в свідомості. Відбиваючи "рух" свідомості пані Жервезе від раціоналістичного платонізму через "відкриття" власних відчуттів до релігійного містицизму, до того ж у специфічній формі, брати де Гонкури по суті вперше в європейській літературі торкнулися таїни підсвідомого в людській психіці.

При всій увазі Е. і Ж. де Гонкурів до своїх персонажів та найменших подробиць їхнього життя, романи цих авторів не можна назвати біографічними; ні за композицією, ні за змістом твори Гонкурів не належать до біографічного жанру. Роман-біографія, як правило, передбачає ідею розвитку, еволюції героя або середовища. Брати де Гонкури цікавляться тільки казусом, зіткненням людини й середовища. Біографія потрібна письменникам лише на першому етапі оповіді; це історія, що передує катастрофі, яка неодмінно має відбутися. По закінченні роману, після катастрофи, що його завершує, нічого не міняється; все залишається на своїх місцях. Порвалася зв'язка, загинула герої, вже вкотре Париж поглинув заміряних і неслухнянців — драма, яка відбулася, тільки демонструє закон вічного коловороту. Попри всю різноманітність подій і велику кількість деталей романи Гонкурів справляють враження якщо не застиглості, то нерухомості; в такій песмістичній естетичній письменники вбачали мету пізнання, а отже, й мету мистецтва.

Так само, як Бальзак, Гонкури довго й ретельно готувть драму, вивчають обстановку, побут, середовище, провивають у психологів

героя, опостерігають, як у комплексі відчуттів та життєвих умов формується незбагненна людська сутність. Утім висновки в Гонкурів зовсім не ті, що в Бальзака, герої якого знають, чого саме вони хочуть: вони беруть участь у грі сил, які спрямляють розвиткові суспільства чи, навпаки, його руйнуванню; ставлять собі мету, якої добиваються більш чи менш продуманими засобами.

Герої Гонкурів пасивні, оскільки боротися марно й принизливо. У них немає ніяких життєвих планів, вони шукають щастя й пізнання, йдучи наважання, блукаючи в хащах підсвідомого. Дія в романах Гонкурів відсутня з авансцени, оскільки вона відбиває тільки наслідки причини, а причина полягає в тисковій середовища на індивіда. Через це в сучасній літературі центральне місце займає аналіз, вважають брати де Гонкурі. Бурхлива дія відволікає увагу від головного й може знищити художнє й пізнавальне значення роману. Крім того, зовнішній драматизм - це фальш, тому що справжня драма захована глибоко під поверхнею, вона живе в таїнах людської душі. За таких умов головне завдання сучасного романіста - тонкий психологічний аналіз. Дію в романі становить поведінка людей, яка в свою чергу визначається тим, що відбувається в підсвідомості. З цієї причини аналіз подій і людських вчинків має не стільки логічний, скільки психологічний зміст.

Відчуття й імпульси несподівані контролеві розуму, підсвідомі реакції на подразнення середовища не піддаються точному зв'язуванню; алогізм почуттів, який суперечить у більшості випадків логіці понять, руйнує раціональний розвиток подій і досить специфічно організовує дію в романі. Це вводить у твори Е. і Ж. де Гонкурів позірну непослідовність, яку критики безпідставно вважали непослідовністю авторів.

Підготовка дії, формування характеру, психологічний аналіз у романах Гонкурів здійснюється за допомогою опису. Описовий елемент розкиданий по всьому творові для того, щоб, змінюючи обстановку, фізіономію героїв, змальовуючи нові форми переживання дійсності, надати кожній сцені більшої переконливості. У цьому письменники не стільки наслідували Бальзака, скільки вступали з ним у явну суперечність.

Описи братів де Гонкурів за своїм характером і методом є літературним відкриттям. Вони перебувають в очевидному зв'язку з живописом: естетика Гонкурів, що тлумачила відчуття як метод пізнання, а людей і речі розглядала в їхній нерозривній єдності з середовищем, передувала естетичі імпресіонізму.

У романах "Гарль Демаї" та "Манет Саломон", творах, де висвітлюються проблеми літератури, живопису, мистецтва взагалі важливе місце відводиться діалогічному мовленню. У висловлюваннях персонажів відбиваються думки з приводу абстрактних предметів. Це навіть не діалоги, а ціла серія монологів, щось на зразок пристрасних, емоційно забарвлених вступів на теми мистецтва. У сумі цих монологів вимальовується загальна картина стану мистецтва, нескінченна різноманітність думок і поглядів, кожний з яких здатний перекопати й захопити.

Усі ці форми - монолог, діалог, опис, оповідь підпорядковуються загальній проблемі роману й часто виконують ту саму функцію. Вони тісно переплетені між собою, й при аналізі творчого методу братів де Гонкурів слід брати до уваги такий нерозривний зв'язок: опис переривається коротким діалогом або монологом, фразою, вигуком, які дають завершальний штрих у картині; в потоці речей вгадуються думки героя. Від мікрологічного методу, опису письменники переходять до показу: адже очевидно можна бачити не все, а тільки дещо, й це дещо має відбивати ренгу, бути втіленням і символом картини. Мистецтво, за естетиком братів де Гонкурів, не є ні "вираженням", ні "зображенням" у прямому розумінні: мистецтво - в и т в і р і п о к а з нової реальності.

В підрозділі "Роль і значення творчості братів де Гонкурів", який завершує Основну частину, визначається співвідношення естетики й творчості письменників з художніми напрямками у французькій літературі другої половини XIX століття, з'ясовується їхній вплив на літературний процес того періоду й на наступну епоху.

Як правило, письменників вважали попередниками натуралістичної школи. Однак це далеко неповне визначення їхньої літературної сутності, яке, певне, заперечили б самі Гонкури, оскільки вони прагнули іншого ідеалу й сподівалися мати послідовників не тільки серед натуралістів.

Відносити братів де Гонкурів виключно до розряду натуралістів значить не зважати собі справи в комплексності й оригінальності їхньої естетики. Безперечно, джерелом творчості письменників є безпосереднє спостереження дійсності, й складники їхньої концепції - ретельне збирання документальних матеріалів і свідчень, правдивість і наукова точність у відтворенні найменших подробиць сучасного життя, змалювання людини в належному її середовищі шляхом висвітлення соціально-біологічних закономірностей її буття та ін. - відповідають положенням доктрини натуралізму. Поряд із цим, в

основі естетики Гонкурів лежить імпресіоністичне світобачення, коли увага митця сконцентрована на і н д и в і д у а л ь н о - н е п о в т о р н о м у, о с о б л и в о м у, в и р а з н о м у й сприймана на художнє відтворення дійсності. Застосовуючи естетичний добір по відношенню до матеріалу, брати де Гонкури надзвичайно перерагу реаліям, які найближче стоять до їхнього ідеалу шляхетного мистецтва.

Вплив Гонкурів виходить далеко за рамки однієї школи: "Напевне за винятком Віліє де Ліль Адама, всі письменники між 1869 і 1889 роками відчували його на собі; скіпетром їхнього панування був стиль"¹. Варто, утім, зауважити, що зводити значення творчості Гонкурів до високої оцінки стилю - це знову-таки обмежувати їхній вплив. Безперечно, особливий стиль творців "артистичного шкисма" значною мірою розширив палітру виразових засобів французької літератури. Поряд із цим на багатьох митців справила сильне враження витончена чутливість Гонкурів, їхнє специфічне, естетизоване сприйняття дійсності. Інші відзначали гнучкість таланту письменників, які по чергово могли змальовувати нічні пригоди Берміні Ласерте, цючливість сестри Філомени, містичне томління пані Хервезе, вблагливу чуттєвість акторки Фостен. Письменники Гонкури, які бездоганно володіли своїм мистецтвом, мали здатність віртуозно відтворювати всю гаму людських відчуттів.

Таким чином, естетика й творчість братів де Гонкурів справили великий вплив на покоління письменників 1870-1900 років. Кожен з них засвоїв ту чи іншу якість творчості Е. і Ж. де Гонкурів залежно від власного темпераменту, умонастрою, художніх уподобань і смаків; саме це пояснює той факт, що до послідовників братів де Гонкурів відносяться різні, нерідко протилежні за поглядами автори

У підрозділі дисертації "Роль і значення творчості братів де Гонкурів" детально проаналізовано вплив естетики й художньої системи Гонкурів на творчість Е. Золя, Гі де Мопассана, А. Доде, Й.-К. Гюісманса, Г. д'Аннунціо, П. Лоті.

Висновки підсумовують дослідження.

Захоплені шанувальники Бальзака, брати де Гонкури продовжили в своїх романах глибинне дослідження сучасного їм суспільства. Ішли вони, однак, особливим шляхом, використовуючи власні художні засоби й прийоми. Органічно пов'язані зі своєю епохою, де Гонкури чітко усвідомлювали необхідність застосування нових форм зображен-

¹ Gourmond R. La prose contemporaine // Revue des Revues, I Août 1896. - P. 207.

ня дійсності. Результатом мистецьких пошуків Гонкурів стала особлива поетика, яка дозволила їм реалізувати власну літературну програму. Твори Е. і Ж. де Гонкурів, що відзначаються комплексністю й оригінальністю, містять естетичні ідеї й погляди, які передували новим літературним напрямкам, школам, художнім тенденціям і торували шляхи подальшого розвитку французької літератури й мистецтва. Засновники натуралізму, попередники імпресіонізму й містичного сенсуалізму, письменники-новатори Гонкури з властивою їм геніальною здатністю до точного спостереження й тонкого відображення змалювали в своїх творах тогочасну добу, розкрили її таємниці й відтворили найрізноманітніші грані життя. Романи братів де Гонкурів - зразки довершеного письменства; їхній художній доробок - один з найскладніших і найпривабливіших виявів "надмірної" цивілізації, рафінованої культури XIX століття, в якій зріли нові тенденції розвитку й формувалася наступна епоха.

Основний зміст дисертації відбито в таких публікаціях:

1. Брати де Гонкури та естетика новітнього сенсуалізму. - К.: Прасове Агентство Новин, 1994.
2. Невроз як концептуальне поняття естетики братів де Гонкурів // Вісник Київського університету. Серія: Іноземна філологія. - К., 1993. - С. 96-105.
3. Романтичні витoki творчості братів де Гонкурів // Слово і час. - 1994. - № 4-5. - С. 107-109.
4. Про мистецьку конденсацію братів де Гонкурів // Дніпро. - 1994. - № 5-6. - С. 38-45.
5. Типологія естетики Едмона та Жюльє де Гонкурів // Збірник праць студентів та аспірантів Київського університету імені Тараса Шевченка / гуманітарні науки/. - К. - 1994. Дод. в ДНТБ України 20.07.1994 № 1301. - С. 68-80.

SUMMARY

Olena O. Ponomareva. The aesthetics and artistic system of works written by brothers de Goncourt. Thesis to apply for a degree of a Candidate of Science in Philology speciality number IO.OI.O4 - Foreign Literature, Taras Shevchenko Institute of Literature of the Ukrainian National Academy of Science, Kiev, 1994.

To be defended in public is an investigation of prosaic works written by Edmond and Jules de Goncourt as correlated to their artistic philosophy. It is ascertained that the aesthetic insight of the Goncourt

resulted in a specific poetical system that enabled them to translate their literary programme into reality. The thesis discloses their peculiar aesthetic values featuring on the background of new ideas and trends in the French literature and art of the second half of the 19th century. It looks into the novels written jointly in 1860-1869 especially as the plot and ideas as well as poetical principles are concerned and both writers sought for new aesthetic criteria. Also their role in the French literary process of their time is cleared out as prominent.

А Н Н О Т А Ц И Я

Пономарева Е.А. Эстетика и художественная система творчества братьев де Гонкур.

Диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук по специальности Ю.01.04 - Литература зарубежных стран, Институт литературы им. Т.Г. Шевченко НАН Украины, Киев, 1994. Защищается рукопись, содержащая анализ творчества Э. и Ж. де Гонкур на основе взаимосвязи их эстетической концепции и художественной прозы. Установлено, что результатом эстетических поисков Гонкур стала их особая поэтика, позволившая писателям реализовать собственную литературную программу. Определены характерные черты эстетики братьев де Гонкур в их соотношении с художественными направлениями во французской литературе и искусстве второй половины XIX в.; исследована проблематика и поэтика романов периода совместного творчества /1860-1869/ в контексте эстетических поисков писателей; выяснены роль и значение творчества Э. и Ж. де Гонкур в литературном процессе Франции второй половины XIX в.

Ключові слова: естетика відчуття; літературний живопис; середовище і характер; психологічний аналіз.

Ав 31.214

Підп. до друку 27.10.94 . Формат 60x84/16. Папір друк. Офо. друк.
Ум. друк. арк. 10 . Ум. фарбо-відб. 10 . Обл.-вид. арк. 116
Тираж 100 пр. Зам. 249 Безкоштовно.

Віддруковано в Інституті математики АН України
252601 Київ 4, ІСП, вул. Терещенківська, 3